

והקשה רבינו יוסף חיים, מדוע הוצרך אבישי לקחת את הפרדה של דוד המלך ולא די היה בבעל חיים מהיר אחר?

וביאר על פי דברי הזוהר הקדוש שהזכרנו שהיה ברור לרבי פינחס כי חמורו ימצא את מקומו של רבי שמעון בר יוחאי, "כי כל דבר גשמי שיהיה תשמיש לדבר קדוש מוכרח שיקנה אותו דבר הגשמי חלק קדושה שיהיה שורה עליו תמיד רוח קדושה, ולכן אמרו רבותינו ז"ל אבן שהיה יושב עליה רבי אליעזר בן הורקנוס תמיד ועוסק בתורה דומה להר סיני, וכן המשענת של הנביא אשר הנביא נשען עליה תמיד בעשותו יחודים הקדושים שסומך מצחו וראשו עליה יש בה רוח קדושה וכו'". יעו"ש בדברי רבינו יוסף חיים שמביא דוגמאות נוספות לכך.

ועל פי זה מבאר רבינו יוסף חיים, שהוצרך אבישי בן צרויה לקחת את הפרדה של המלך, כי "לאיזה מקום ילך, ולאיזה רוח יפנה לצפון או לדרום למערב או למזרח, לכך נתחכם לרכוב על הפרדה של דוד המלך ע"ה, המיוחדת לו לרכוב עליה תמיד, אשר ברכבו עליה היה עוסק בייחודים ובסודות התורה, כדי לעשות בירורים לניצוצי קדושה ולנשמות המגולגלים בדומם במהלכו עליו, ברכבו על הפרדה, ומוכרח ששורה עליה רוח קדושה כמו ענין חמורו של ר' פינחס בן יאיר, ולכן כמו שסמך ר' פינחס בן יאיר על חמורו שיוליך אותו למקום שיושב בו רבי שמעון בר יוחאי, כן אבישי סמך על הפרדה של דוד המלך ע"ה, שהיא תוליד אותו למקום שדוד המלך ע"ה עומד בו וכן עשתה, והלכה מעצמה על צד ארץ פלשתים, ומן השמים סייעו גם כן אותו בקפיצת הדרך, כדי שיגיע לאותו מקום תכף ומיד, ויעשה ההצלה לדוד המלך ע"ה".

ונראה לבאר בדרך אחרת כיצד ידע חמורו של רבי פינחס בן יאיר היכן מקומו של רבי שמעון, על פי דברי הספר חסידים (סימן תתשמ"ו) שמסביר מדוע אנחנו איננו רואים את המלאכים שמסתובבים בעולם וז"ל: ולולא שבני אדם היו מגידים מה שרואים, היו רואים דברים הרבה, כמו הבהמות שאין מגידות. כי האתון ראתה מה שלא ראה בלעם. ע"כ. נמצא כי לבעל חיים יש ראייה גבוהה מבני האדם, ומצינו אצל יונתן בן עוזיאל במסכת סוכה (כה.) 'בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף'. וכתב רש"י הטעם: שהיו מלאכי השרת מתקבצין סביביו לשמוע דברי תורה מפיו. ע"כ. ובוודאי גם רבי שמעון זכה לכך. וחמורו של רבי פינחס בן יאיר היה רואה מרחוק את המלאכים הנמצאים מעל רבי שמעון, דבר שרבי פינחס עצמו לא ראה.

או שאפשר לתת טעם אחר שגילה החמור את מקומו על ידי חוש הריח, כפי שמצינו בזוה"ק (פרשת פינחס דף רכא:.) שרבי שמעון בר יוחאי היה בדרך ואף רבי פינחס בן יאיר היה בדרך אלא שלא יכלו לראות זה את זה, כי היה סלע מסתיר ביניהם, וחמורו של רבי פינחס בן יאיר נעצר ולא רצה ללכת, והמלואים שלא הבינו את סיבת עצירתו של החמור החלו למשכו בכח. אמר להם רבי פינחס שיניחו לחמור שכנראה הוא מריח פנים חדשות. ואז נגלה אליהם רבי שמעון בר יוחאי.

ולפי זה אף כאן יש לומר, שחוש הריח של חמורו של רבי פינחס היה יכול להריח אף במרחק של שני מיל.

ממשיך הזוה"ק לספר, כשהגיע החמור למקומו של רבי שמעון החל החמור לנעור שלש פעמים, ירד רבי פינחס מן החמור ואמר לחברים: נכין את עצמנו לקבל את "אפי יומין" דהיינו פני השכינה השורה על פני רבי שמעון, כי עכשיו יצאו

לקראתנו "אנפי רברבי ואנפי זוטרי" - פנים גדולים ופנים קטנים דהיינו רבי שמעון והחברים.

שמע רבי שמעון את נעירת החמור, אמר לחברים: 'בואו ונצא כי קול החמור של הזקן החסיד אני שומע'.

החל רבי שמעון לגלות להם את הסוד של "מזמור שירו לה" שיר חדש כי נפלאות עשה", על שירת הפרות בזמן שהעלו את ארון הברית מפלשתים, ובזה הוא מסביר את נעירת החמור של רבי פינחס שאמר שירה.

ממשיך הזוה"ק, כשנפגש רבי פינחס בן יאיר עם רבי שמעון הוא מנשק את רבי שמעון ואומר, זכיתי לנשק את פי ה' שנתבשם בבשמים של הגן שלו, שמחו יחד וישבו.

כיון שהתיישב רבי פינחס, העופות שעד עכשיו היו עושים צל מלמעלה החלו לפרוח ולעזוב את המקום, אולם רבי שמעון פנה אליהם ואמר להם: 'אינכם חוששים מכבוד השכינה שנמצאת כאן'.

מיד נעצרו העופות, מצד אחד לא התקרבו אליהם אבל גם מצד שני לא התרחקו.

אמר רבי פינחס לרבי שמעון: אמור לעופות שילכו לדרכם. אמר רבי שמעון: אני יודע שהקב"ה רוצה לעשות לנו נס בדרך אחרת, לכן שילכו העופות לדרכם.

פנה רבי שמעון לעופות ואמר: 'עופות עופות! לכו לדרךכם וְאָמְרוּ לְמַלְאָךְ הַמְמַנֶּה עֲלֵיכֶם, כִּי בְּתַחֲלָה הֵיטָה לּוֹ רְשׁוּת לְשַׁלַּח אֶתְכֶם לְעִשׂוֹת לָנוּ צֵל, אֲבָל עֲכָשׁוּ אִין לָכֶם רְשׁוּת כִּי רַבִּי פִּינְחָס שׁוֹלֵט עֲלֵיכֶם וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֵה לְהַטְרִיחַ אֶתְכֶם. אֲבָל אֲנִי מְבַקֵּשׁ שְׂבִיּוֹם אַחֵר כְּשֶׁנִּהְיֶה בֵּין הַסְּלָעִים וְלֹא יִהְיוּ עֲנָנִים שְׂעִישׁוּ לָנוּ צֵל, אֲזַ תְּבֹאוּ אִתָּם לְעִשׂוֹת עֲלֵינוּ צֵל'. והלכו העופות לדרכם.

בתוך כך נעשה נס ושלשה אילנות התפשטו הענפים שלהם לשלשת הצדדים, כדי לעשות עליהם צל.

אמר רבי פינחס, טורח גדול היה לעופות לעמוד כך מעליו ולעשות לנו צל, ואיני רוצה להטריח אפילו בעלי חיים שנאמר "ורחמיו על כל מעשיו".

אמר רבי שמעון: אני לא הטרחתי אותם אבל אם הקב"ה ריחם עלינו ושלח לנו את העופות לעשות לנו צל, אין אנחנו יכולים לדחות את המתנות שלו.

וצריך להבין, מה היה מחלוקתם של רבי שמעון ורבי פינחס האם להטריח את בעלי החיים או לא?

מצינו בבא מציעא (פה:.) יסורים דרבי על ידי מעשה באו ועל ידי מעשה הלכו. על ידי מעשה באו מאי היא? דההוא עגלא דהווי קא ממטו ליה לשחיטה, אזל תליא לרישיה בכנפיה דרבי וקא בכי. אמר ליה: זיל לכך נוצרת. אמרי: הואיל ולא קא מרחם ליתו עליה יסורין. ועל ידי מעשה הלכו, יומא חד הוה קא כנשא אמתיה דרבי ביתא הוה שדיא בני כרכושתא וקא כנשא להו, אמר לה: שבקינהו כתיב "ורחמיו על כל מעשיו". אמרי: הואיל ומרחם נרחם עליה כולהו.

ומתבאר כי רבי אמר לאותו עגל "לך לכך נוצרת", היינו כל בריאת בעלי חיים נועדה לצורך בני האדם.

וכמו שכתב הרמב"ם בהקדמה לפירוש המשניות וז"ל: 'אך על דרך כלל יש לדעת, שכל הנמצאים שתחת לגל הירח נמצאו בשביל האדם לבדו. וכל מיני החיות, יש מהם למאכלו, כצאן

בתורה"ק. ומדוייק בזה לשון חז"ל מן הבהמה אלו בני אדם שדומין לבהמה, היינו שלא זו בלבד שעושיין מעשה בהמה אלא שממש נמשלו כבהמות נדמו ופניהם כפני חיה טמאה.

לכן כאשר רבי פינחס שומע מהעריבים שהעופות פורחים מעל רבי שמעון ועושים לו צל, הוא אומר בואו נלך לקבל פני השכינה, כי אם בעלי חיים באים לשרתו - על כרחך שזכה שפניו יהיו כפני השכינה הקדושה.

חודש אייר:

כתב המהר"ל נתיב התורה פרק י"ב: יש לך לדעת, כי הכבוד נקרא "אור" דכתיב (יחזקאל מ"ג, ב') "והארץ האירה מכבודו", וידוע כי אין היו ואור בעולם רק מפסח ועד עצרת שאז האור הוא זך וטוב, לכך נקרא חודש אייר זיו, מפני שאותו זמן היו והאור בעולם.

כתב בספה"ק מאור ושמש (פרשת שמיני) וז"ל: ובשבוע ראשונה של הספירה אנו ממשיכין המוח חכמה להספירות, ובשניה אנו ממשיכין מוח בינה להספירות, ובשבוע ג' אנו ממשיכים הדעת לספירות, ובשבוע ג' של הספירה מתחיל ראש חדש אייר והצירוף של חדש אייר הוא דעת שהצירוף שלו הוא יתהלל ה'מתהלל הישכל וידוע וכו'. ושם מ"ה הוא דעת ומי שהוא חכם ומבין מדעתו יוכל לידע שגם הצירוף של ראש חדש מרחשון יורה על הדעת. על כן נהגו אנשי קדמוני זמנינו ללמוד בראש חדש אייר ובראש חדש מרחשון הלכה תוסי' מפני שביום טוב נתגלו קדושות עליונות על הכנסת ישראל שהן בינה ודעת, וצירוף של ראש חדש אייר וראש חדש מרחשון מורים על הדעת, ונתכשרו חדשים אלו להשיג דעת התורה יותר מבשאר חדשים. והיה זאת להם לאות אם נתווסף להם דעת יותר ומחדשין חידושין דאורייתא יותר מבשאר חדשים אז ידעו שהשיגו בחג הקדושות העליונות.

ובספר בני יששכר (מאמרי חודש אייר אות ב') כתב: ע"פ הדברים הנ"ל כיון שהצירוף הנ"ל המאיר בחודש אייר (ירמיה ט', ב') "יתהלל המתהלל השכל וידוע", והוא מסוגל להשכלה וידעיה כענין תפילין דרבינו תם.

כתב בספה"ק ישמח ישראל (ר"ח אייר): הראשי תיבות של צירוף שם הוי"ה יתברך מחודש אייר הוא "יתהלל המתהלל הישכל וידוע", יתהלל המתהלל הוא כטעם (איוב מ"א, י') "עטישותיו תהל אור", והיינו שבזאת יאיר נרו ויאיר האורות הקדושות מחג הקדוש העבר, והכנה לחג הקדוש הבא עלינו לטובה, כאשר ישכיל וידע שבכל הוא מהשי"ת הן ההכנה לקבל הקדושה הוא בעזר ה', וגם הקדושה בעצמה הוא רק מה', מה שא"א בלעדו יתברך שמו, ואין צור כאלקינו, וכמאמרם ז"ל, וזה השכל וידוע אותי, שהקב"ה הוא קדוש בעצם כל מיני קדושות והוא המשפיע קדושה בנו, ומאן דנפח מתוכו נפח.

כתב החידושי הרי"ם בספר הזכות: ויש אותן דלא חמאן אפי שכינתא כמ"ש בזה"ק, יכולים באייר לשוב בתשובה שלימה, כי היא הזיו של זוהר השכינה הקדושה שזה כמו אחורי, והוא ע"י שהרגיש באור של ניסן שאינו יכול לקבל, וע"י השפלות והלב נשבר ראוי אח"כ ע"י חודש זיו.

חודש המסוגל לרפואה: כתב בספה"ק עבודת ישראל (ליקוטים): והנה הרופאים הסכימו על חודש אייר לסגולה לרפואה. והגם שהם מונין לחדשים, בודאי נשתלשל הענין מחכמת ישראל שרומז כי אייר בגימטריא אר"ך שמשם בא הרפואה על שם ארוכה ומרפא. ע"כ.

וכן כתב האוהב ישראל מאפטא (לר"ח אייר) וז"ל: וימים האלה נקראים אצל אומות העולם מי, וגם הם מודים שהימים האלה הם טובים ומסוגלים לרפואה. ומ"י הוא מנין חמשים. והעיקר הוא שהימים האלה הם טובים ומסוגלים לרפואות הנפש. ויה"ר שירפאינו ה' ונרפא. אמן. ע"כ. וכתב החת"ס בחידושו למסכת שבת (קמז): מדיבחה ועד עצרתא היינו חודש אייר והרמז בפסוק "כי אני יהויה רופאך" ר"ת איר בחד י', ו"אויבי ישובו יבשו רגע", הוא בשני יודי"ן שהמזמור מדבר כשהיה דוד חולה ונתרפא.

ובקר זולתם, ויש מהם לתועלתו בזולת המאכלים, כמו החמור, לשאת עליו, מה שלא יוכל להוליך בידו, והסוסים, להגיע בהם מהלך דרך רחוקה בימים מועטים. ומהם מינים שלא נדע להם תועלת, ויש בהם תועלת לאדם, ולא יכיר אותם. וכן האילנות והצמחים, מהם למאכלו, ומהם לרפואתו ממחלותיו. וכן העשבים ושאר המינים. וכל מה שתמצא מן החיות והצמחים, שאין להם תועלת מזון, ואין בו לפי מחשבתך, דע שהדבר ההוא לחולשת שכלנו. ואי אפשר לכל עשב, ולכל פרי, ולכל מין מבעלי החיים, מן הפילים עד התולעים, שלא יהיה בהם תועלת לאדם. והמופת על זה, שהרי בכל דור ודור יגלו לנו עשבים ומיני פירות, שלא נגלו לקדמונינו, ויש בהם תועלות גדולות. ואין ביכולת אדם להיות דעתו כוללת תועלת כל צמח הארץ. ואולם נגלה ענינם בדרך הנסיון על הדורות החולפים וכו". יעו"ש המשך דבריו.

נמצא כי כל הבריאה נועדה לשרת את האדם, ואכן מצינו בחז"ל בעלי חיים שהיו באים מעצמם להישחט, כגון בתרגום שני (על מגילת אסתר פרק א') מביא שבזמנו של שלמה המלך היו באות הבהמות מעצמן לבית המטבחים. וכן כתב בספה"ק ייטב לב (פרשת בא) בשם הבאר מים חיים (פרשת בא עה"פ "גם אתה תתן בידינו") שהשה שהיה נבחר לקרבן פסח, היה רץ אחר הבעל הבית שלו כדי להקריבו. כמו כן נאמר בתהילים (נ"א, כ"א) "אָז תִּפְחָץ זִבְחֵי צֶדֶק עוֹלָה וְכִלְיֵי אֵז יַעֲלוּ עַל מִזְבֵּחַךְ פְּרִים", היינו שהפרים יעלו מעצמם אל המזבח.

ובספר אמרי קדוש השלם (בקונטרס אור עולם אות ו) הביא על הרה"ק ר' יהודא צבי מסטרעטין זי"ע ועכ"ל שהיה שו"ב והעופות עפו אליו כשהלך לשחוט וגם הבהמות רבצו לפניו ופשטו צווארם בעת השחיטה, ופעם אחד ברח שור מאדון אחד ליער, והיה השור ההוא נגחן והזיק הרבה אנשים ולא היה ניתן לתפסו והיה שם אנשים שאמרו לאדון שיש להם עצה איך לתפוס את השור על ידי שיבקש מהרה"ק מסטרעטין זי"ע לשחוט אותו. ואכן ביקש האדון לשחוט את השור, וכאשר הלך עם הסכין של השחיטה ליער תיכף רבץ השור לפניו ופשט את צווארו ושחט ובדק כדת וכדין.

והיינו בעלי חיים מכירים ויודעים שהם נועדו לשרת את הצדיקים לומדי התורה. וזה מה שאמר רבי לעגל "זיל לכך נוצרת", וכן אותם עופות שחפפו על ראשיהם של רשבי וחבריו.

אולם רבי פינחס סבר, שאם ניתן לקבל את אותה תועלת על ידי צומח, היינו שאין בזה צער, עדיף, ולכן ביקש לשלח את העופות.

הגמרא בחולין (ה) אומרת על הפסוק (ויקרא א', ג) "מן הבהמה" להביא בני אדם שדומין לבהמה. ויש לפרש, שכיון שחטא האדם הריהו מאבד את הצלם אלוקים ונמשל כבהמות נדמה, וכן אמרו רז"ל (שבת קנא ע"ב) אין חיה מושלת באדם אלא אם כן נדמה לו כבהמה.

ובספר ישמח משה (בדרשות ליוה"כ דרוש א' לעש"ת) ביאר את דברי הגמרא (סוטה מב.) 'ארבע כיתות אין מקבלות פני שכינה, כת ליצים וכת חנפים וכת שקרנים וכת מספרי לשון הרע'. שהכוונה שמסתלק מהם הצלם אלקים ואינם מקבלים על פניהם את פני השכינה, ולעומת זאת שורה עליהם צלם הטומאה וכבהמות נדמו. ומבאר שם שמקבלים צורת ארבע חיות מהמרכבה הטמאה והם ארנבת שפן גמל וחזיר, שהם החיות הטמאות שנמנו